

N:o 12.

Af herr **P. Pehrsson** i Österby, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående mera effektiva lagbestämmelser i syfte att bättre tillvarataga utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rätt gentemot barnfadern.*

Enligt officiella uppgifter voro af år 1903 i Sverige födda 137,334 barn 16,222 födda utom äktenskapet. Af äkta barn voro 27,3 på tusen dödfödda och af oäkta 35,3 på tusen. På hvarje 1,000-tal af de levande födda barnen dogo under första lefnadsåret 85,3 af de äkta barnen och 149,5 af de oäkta.

Af dessa siffror torde framgå, hvilken ogynnsam ställning de utom äktenskapet födda barnen intaga. Frågan om dessa barns och deras mödrars rättsliga och ekonomiska ställning är onekligen ett allvarligt och i folklifvet synnerligen ingripande spörsmål. Att taga vara på barnen är ett viktigt ärende för en liten nation med låg nativitetssiffra redan från nationalekonomisk synpunkt.

Ännu allvarligare ter sig frågan, då man betänker, att det att vara »oäkta född» ofta är första början till att »komma vilse i lifvet» med de för samhället som individen ödesdigra följder, som däri ligga gömda. Dessa barns svåra läge synes vara särskildt ägnadt att kasta dem in i socialt elände och förbrytelser, och de lämna ett oproportionerligt tillskott af brottslingar och prostituerade.

För det allmänna rättsmedvetandet ter det sig jämväl såsom en alldeles påtaglig orättfärdighet, att modern, som redan af naturen får bära tyngsta följderna af gemensam gärning, ensam också skall bära all omsorgen om barnet, såsom nu oftast sker. Nuvarande lagbestämmelser ålägga väl i vissa fall fadern en del af försörjningsplikten, men lämna

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 5 Häft. (N:o 12.)

alldeles otillräcklig möjlighet att utkräffa ådömd eller åtagen skyldighet därutinnan.

En lag, hvars brister leda till allmänt insedd och erkänd orättvisa, måste ändras. Den verkar eljest förslöande på känslan af ansvar och plikt och bidrager i sin mån att sätta ned krafven på sedlighet och pliktuppfyllelse. Det ligger i de nuvarande förhållandena i detta stycke en fara för folkets moraliska hälsa, som icke får underskattas.

Vid sidan af dessa synpunkter är också värdt att taga i betraktande den stora ökning i fattigvårdens utgifter, som härigenom förorsakas.

Frågan är af invecklad och svåriöst art. Riksdagen har haft den under sin behandling åren 1886, 1892, 1893, 1895 och 1901.

1893 års Riksdag beslöt att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Därvid framhölls bland annat, att gällande föreskrifter rörande oäkta barns försörjning i tillämpningen visat sig icke hafva varit tillräckligt verksamma gentemot fader till oäkta barn. Erfarenheten utvisade nämligen, att fadern till ett sådant barn, äfven om han på grund af eget erkännande af faderskapet eller på grund af bristande åt honom ådömd värjemålsed förpliktats att till modern utgifva visst bidrag till barnets underhåll, lätteligen kunde på ett eller annat sätt, såsom genom att undanhålla sina tillgångar, undandraga sig att fullgöra sin försörjningsplikt. Härtill komme, att fattigvården i hög grad betungades af underhållsskyldigheten af sådana barn, utan att fattigvårdssamhället hade verksamma tvångsmedel att förmå den tredskande barnfadern att fullgöra den honom åliggande försörjningsplikten. Gällande bestämmelser om oäkta barns försörjning vore föremål för olika tolkning, och äfven på denna grund vore tydligare föreskrifter af nöden. Då det enligt Riksdagens åsikt vore uppenbart, att gällande bestämmelser i ämnet fordrade tillägg och förtydligande i syfte att bättre än för närvarande tillgodose barnets rätt, anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som mera verksamt än de nu gällande tillgodosåge oäkta barns rätt till försörjning.

Sedan högsta domstolen afstyrkt det förslag, som med anledning af denna skrifvelse framlagts, fann Kungl. Maj:t Riksdagens ofvanberörda skrifvelse icke böra till vidare åtgärd föranleda.

Vid 1901 års riksdag framlades åter motion i ärendet. Lagutskottet, till hvilket motionen hänvisades, fann »dess syfte alltjämt förtjänt af allvarligt behjärtande och fann för sin del högeligen önskligt, om något för dess förverkligande lämpligen kunde åtgöras, och hemställde, att

Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruledes genom ändring af gällande fattigvårdsförordning må kunna vinnas skärpta och mera effektiva bestämmelser mot sådana fäder till oäkta barn, som af lättja eller liknöjdhet försumma sin försörjningsplikt, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill den verkställda utredningen kan föranledas.

Denna utskottets hemställan bifölls utan debatt af Riksdagens båda kamrar.

Riksdagen år 1906 har såsom en konsekvens af lagen om oäkta barns arfsrätt efter moder och möderne fränder beslutat att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, »om och på hvad sätt sådan ändring af mom. 7 i kungl. brevet den 17 oktober 1778 angående barnamord jämte andra i sammanhang därmed stående författningsbestämmelser må kunna företagas, att moderns namn blifver fortfarande skyddadt mot offentliggörande, men, till upplysning och ledning i vissa uppgifna och bestämda fall, på lämpligt sätt antecknad, eller, där sådant funnes ej lämpligen kunna ske, upphäfva samma moment och bestämmelser».

Härigenom har frågan om det utom äktenskapet födda barnets rätt gentemot fadern kommit upp ånyo med alldeles särskild kraft. Ty har barnet rätt till mor — och det är den djupaste innebörden i sistnämnda beslut — så har det också rätt till far, såsom det vid ärendets behandling i Riksdagen framhölls. Den allmänna rättsuppfattningen i landet har under sista åren alltmer förskjutits till förmån för ett sådant steg till effektiv lagstiftning i detta afseende, hvilket också otvetydigt tog sig uttryck i den offentliga diskussion, som fördes i pressen och vid möten, anordnade med anledning af de motioner vid 1906 års riksdag, som föranledde nyss anförda beslut. Och den af ett flertal kvinnliga föreningar af olika slag antagna resolutionen i då föreliggande fråga ger uttryck däråt i följande ord: »Lagen om anonymitet för moder skall upphäfvas, emedan rättvisan mot barnet kräfer detta, men som barnet ock har rätt till fader, skall faderns namn äfvenledes uppgifvas och han åläggas att jämte modern bära ansvaret för barnets vård och uppföstran».

Det första steget är taget. Det bör efterföljas af det andra. Följdriktigheten i lagstiftningen kräfer, att, när barnets kraf på modern sålunda skärpts, dess kraf på fadern också skärpas, så långt det låter sig genomföras, till likställighet mellan far och mor.

Omsorgen om familjebandens hägn, som i denna fråga ofta kommit till synes, får icke hindra genomförandet af ett rättfärdigt kraf.

Att lösa från naturligt, sedligt ansvar verkar aldrig till godo vare sig för individen eller familjen. Att fastslå föräldraansvaret också gentemot det oäkta barnet skall i stället i längden stärka hemmets helgd.

Det torde visserligen möta svårigheter att få lagbestämmelser i detta hänseende, som blifva rätt verksamma. Men att dessa svårigheter icke äro oöfvervinneliga, visar andra lands lagstiftning, där man lyckats i icke ringa mån vinna det afsedda syftet.

Jag dristar mig icke till att framställa ett direkt förslag till lagbestämmelser i denna fråga, men vill i det följande framlägga åtskilliga synpunkter, som synas mig böra beaktas vid en eventuell revision af hithörande föreskrifter.

Lyckligt vore, om en mera paternell myndighet först kunde i hvarje enskildt fall få frågan om hand. Det är mångens erfarenhet, som har haft med dessa förhållanden att göra, att genom ett personligt ingripande och vädjande till hederskänsla och föräldraansvar kommer man i många fall i fråga om fastställande af faderskapet längre, om man *i tid* inskrider, än genom stämning till domstol. Detta gäller särskildt landsbygden med dess mindre förhållanden, där ju fadern ofta är känd, ehuru det i födelseboken i regel måste antecknas: Fader okänd. Därigenom skulle också dessa edgångar, där så mången barnfader lättvindigt nog »svär sig fri», betydligt inskränkas.

Barnavårdsnämnden vore väl närmast till att såsom ett *förmyndarråd* ha till uppgift att genom den eller de personer, som alltefter olika lokala förhållanden härtill utses, söka förmedla en sådan uppgörelse i godo. För att barnavårdsnämnden skall få möjlighet därtill, må det vara moderns rätt att redan några månader före barnets väntade födelse, om så kräfvades med stöd af intyg från leg. läkare eller barnmorska anmäla förhållandet för att få den hjälp, hon behöfver, och hennes skyldighet att efter barnets födelse, själf eller genom ombud, hvars namn må i kyrkobok antecknas, till pastorsexpeditionen inom viss kortare tid än de nu föreskrifna 6 veckorna anmäla barnets födelse. Därifrån borde underrättelse omedelbart aflåtas till barnavårdsnämnd eller den ledamot däraf, inom hvars distrikt modern bor. Sådan anmälningsplikt kunde jämväl åläggas barnmorska. Erfarenheten ger vid handen, att så länge kvinnan själf skall vara känd och barnets vägnar, komma inga bestämmelser om faderns försörjningsplikt att blifva effektiva. Hon saknar i regel alla möjligheter att sköta sådant och låter sig dessutom i godtrogenhet uppehållas af allehanda tomma löften och förespeglingar.

Genom barnavårdsnämndens försorg borde därför fortast möjligt efter ingången anmälan om saken lämplig person vidtalas att blifva förmyndare för barnet. Denne förordnas sedan i laga ordning till förmyndare af rätten.

Förmyndare, som, där så vore möjligt, icke borde ha mer än en sådan myndling, skulle utses så, att man kunde hos honom förutsätta ett personligt intresse för barnet, hvars moder väl i många fall bland sina närmaste kan äga någon, som är villig att åtaga sig hennes och barnets sak. Där detta icke är möjligt och särskildt i större samhällen, torde det blifva nödigt, att barnavårdsnämnden uppdroge åt någon därtill utsedd person att utöfva dessa förmynderskap.

Den tillsatta förmyndaren skulle det åligga att genom personligt ingripande söka ordna förhållandet och, om öfverenskommelse icke kan träffas med barnfadern, vid domstol väcka talan samt sedan tillse, att fadern fullgör sin försörjningsplikt. Till förmyndare torde möjligen äfven kvinna kunna utses. Mot moderns bestridande borde icke barnets fader få utöfva förmynderskapet. Barnavårdsnämnden borde öfva tillsyn öfver dessa förmynderskap och förmyndare vara skyldig att inför den redovisa.

Då det gäller fastställande af faderskap inför domstol, kräver grundsatsen om allas likhet inför lag, att kvinna därvidlag fullt jämställas med mannen. Domstolen må tillerkännas i lag fastställd och normerad rätt att låta kvinnan eller mannen, alltefter den pröfvar omständigheter föreligga, med ed fylla bristande full bevisning. En lagstiftning därutinnan kräver visserligen stor försiktighet, liksom dess tillämpning sätter stora kraf på domstolen. Sådan edgång kan icke få förekomma från lösaktig kvinnas sida, vare sig hon förut haft barn utom äktenskapet med annan man eller på annan grund hennes trovärdighet i hithörande förhållanden kan vara misstänkt.

Vid bestämmandet af ersättning och understöd borde hänsyn tagas till både faderns och moderns stånd och lefnadsvillkor och underhållsbördan därefter lämpligen fördelas, så att icke, såsom nu kan hända, en fader i mycket goda villkor lämnar ett minimalt understöd.

Denna försörjningsplikt borde sträcka sig till det 16:de lefnadsåret och omfatta alla lefnadskostnader såväl som uppfostran och utbildning för yrke. Understöd, som borde sättas högst för de första 2 åren, då barnet kräver den mest omfattande vården, borde utgå förskottsvis för vecka, månad eller högst för halfår, enligt hvad i hvarje fall fastställles.

Detta kraf borde för att medföra fullt verksam hjälp kunna göras

gällande redan före nedkomsten såsom understöd för modern under en månad före och en månad efter barnets födelse. Detta borde gälla äfven om barnet vore dödföddt. En sådan bestämmelse vore lika mycket i barnets intresse som i moderns, hvilken under denna tid är som mest hjälplös och kanske förtviflad, och vore helt visst ett godt medel att förebygga förbrytelser både mot fostrets och barnets lif. Härigenom skulle också förlänas mera effektivitet åt lagbestämmelsen, att kvinna, som födt barn, icke må i industriellt yrke med arbete sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsbörden, därest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet. Ogift moder står ofta i så dålig ekonomisk ställning, att läkaren nödgas gifva denna tillåtelse, då ett i hennes läge olämpligt arbete är af mindre fara för henne och barnet, än de umbäranden bägge skulle utsättas för genom arbetsförbud, som eljest kunde vara af hennes hälsotillstånd väl påkalladt.

Vid hvarje frivillig öfverenskommelse skulle förmyndare tillse, att icke otillbörlig nedpressning skedde, hvarför öfverenskommelsen för att vara giltig borde underställas barnavårdsnämnden. En sådan bestämmelse torde blifva nödvändig, enär skärpta bestämmelser gentemot fadern torde medföra försök från hans sida att i den för modern svåra tiden närmast före och efter barnets födelse begagna sig af sin makt öfver henne för att förmå henne till för henne och barnet alltför ogynnsam öfverenskommelse och genom henne inverka på förmyndaren.

Det blir vidare nödvändigt att finna lämpliga bestämmelser om det sätt, hvarpå understödet må utkrävas af tredskande barnfader.

Någon annan väg torde där icke finnas, än att lagen tillåte innehållande af lön, pension eller arbetsförtjänst. Nu gällande förbud emot utmätning af innestående aflöning för tjänst grundar sig väsentligen på hänsyn till den, som har att utbetala lönen. »På tjänstens fullgörande inverkade otvifvelaktigt förslamande, om lönen på förhand tvångsvis toges ifrån arbetaren, och därmed kränktes arbetsgifvarens intresse». (Lagutskottets utlåtande n:o 28 år 1901.) Huru viktig än denna synpunkt må vara, väga dock de skäl tyngre, som tala för ett verkligt tillvaratagande af barnets och moderns nu kränkta rätt. Andra land, t. ex. Tyskland och Norge, ha icke tvekat att uti sin lagstiftning draga ut denna konsekvens, hvarförutan också en förmyndare kommer att stå ganska hjälplös inför många fall.

Tredskades den försörjningspliktige och underlåte af lättja och liknöjdhet att gifva stadgadt bidrag, skulle han kunna dömas till tvångsarbete, äfven då det gällde genom öfverenskommelse åtaget bidrag.

Med den löslighet, som finnes i våra tjänsteförhållanden, och med de goda kommunikationerna torde det icke blifva sällsynt, att barnfadern för att undgå uppfostringsbidraget söker försvinna till utlandet, kanske redan före barnets födelse. Barnavårdsnämnd eller förmyndare, om sådan redan vore utsedd, ägde då att ingripa. Ingen borde, innan väckt fråga om faderskap vore afgjord, få resa ur landet. Ville barnfader utvandra, måste han ställa säkerhet eller inbetala bidragen på förhand. Reste han ändå, borde reseförbud utfärdas och hans egendom beslagtogs. Man torde också kunna göra utvandringsagent ansvarig för beloppet, om han mot förbud hjälper honom i väg.

Skulle fadern dö, borde det utom äktenskapet födda barnet utfå sin del ur dödsboet, dock ej mer än såsom om det vore laglig arfvinge. Doge fader, innan barnet föddes, skulle det likväl äga utfå sin rätt ur dödsboet. Dock skulle det i sådant fall icke vara modern tillåtet att med ed fylla bristande bevisning i fråga om faderskap, enär full motbevisning icke kan till sakens utredning förebringas.

Att skärpta bestämmelser härutinnan äro nödiga, är allmänt erkänt. Vägen, hvarpå detta syfte på ett verksamt sätt skall kunna nås, utan att dock större ingrepp på individens frihet göres, än nödvändigt är, torde däremot vara mycket omstridd. Frågans stora vikt kräfver en allvarlig pröfning och allsidig utredning, till hvilken Kungl. Maj:t ensam äger möjlighet.

På grund af hvad jag häröfvan anfört, får jag därför vördsamt anhålla,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till mera effektiva lagbestämmelser än de nu gällande angående utom äktenskapet födda barn och deras mödrar i syfte att bättra tillvarataga deras rätt gentemot barnfadern.

Stockholm den 19 januari 1907.

Per Pehrsson.